

A VÁRKONYI-KORSZAK

A Vígszínház műsorpolitikája a hatvanas-hetvenes évek színházpolitikai kontextusában

Stuber Andrea

ELTE BTK
magyar nyelv és irodalom MA
2012

„Navarrában nem szaba-a-ad
Navarrában bün-te-tik.”¹

A Film Színház Muzsika 1962-ben még kisméretű, kabátzsebbe férő, 50 oldalas hetilap. Június 5-i számában próbariport jelenik meg a körszínházi II. Richárdról (címszereplő: Bodrogi Gyula), jegyzet Bessenyei Ferenc Galilei-alakításáról, tihanyi beszélgetés Illyés Gyulával, hír a moszkvai Béke világtkongresszusról és a Cartouche párizsi filmbemutatójáról, valamint arról, hogy a Sinkovits Imre–Gombos Kati házaspár nyáron turistaútra készül Nyugat-Európába. Egy fiatal miskolci színész, Sztankay István Arturo Ui-alakítását idézi fel egy írás, Gyárfás Miklós esszét publikál, továbbá olvasható Stephen Leacock *Mintainterjú legnagyobb színészünkkel* című humoreszkje. A Tarka rovatban kis keretes hír közli, hogy miután megrendült egészségi állapota miatt Somló Istvánt felmentették a Vígszínház igazgatói tisztségéből, utódként beiktatták Lenkei Lajost. (Ő a Film Színház Muzsika előző számában még az impresszumban szerepel főszerkesztőként.) Az utolsó mondat így szól: „A Vígszínház új főrendezője: Várkonyi Zoltán.”²

*

Várkonyi-érának a Vígszínház 1962-től 1979-ig tartó periódusát nevezzük, amely idő alatt Várkonyi Zoltán 1971-ig főrendezőként, Lenkei Lajos halála után pedig igazgató-főrendezőként vezette a Szent István körüti teátrumot. Dolgozatomban e korszak műsorpolitikáját vizsgálom, három szempontból.

¹ Dóczy Lajos: A csók
1968. március 29-én mutatta be a Pesti Színház, Marton László rendezésében. Ez volt az a produkció, amelynél e dolgozat szerzője kisgyerekként a Vígszínház nézőinek soraiba lépett. Az előadásból mindössze erre a dalszövegrészletre emlékszik. Marton László 2012. március 20-án megerősítette, hogy a szereplők valóban ezt énekeltek.

² Film Színház Muzsika 1962. jún. 5.

Először a megvalósítani kívánt színházeszményt igyekszem felvázolni. Ennek meghatározó jegye Várkonyi Zoltán alkotóművészi érdeklődése, ízlése, szándékai. Második megközelítésben azt tekintem át, hogy a színházvezető műsorpolitikája miként szolgálta színészeit és a társulatépítést. Végül, de nem utolsósorban (sőt), arra leszek figyelemmel, hogy a korszak hivatalos kultúrpolitikája – amely színházi vonatkozásban nagyjából és egészében Aczél György felségterületének számított – miként befolyásolta, határolta be a Vígszínház műsorpolitikáját. Ahogy pozicionális szempontból, úgy színházilag is két etapra tagolható a Várkonyi-korszak: az úgynevezett hatvanas évekre és az úgynevezett hetvenesekre. A váltás nem esik egybe az évtizedfordulóval. Mint azt Nánay István megállapítja, a magyar színház „hatvanas évek” korszaka 1972-ben ért véget³. Abban az évben, amikor a színházi szakma Peter Brook *Szentivánéji álmját* láthatta Budapesten – éppen a Vígszínházban –, s amikor Ruszt József, Székely Gábor és Zsámbéki Gábor személyében új rendezői nemzedék tette le névjegyét Kecskeméten, Szolnokon, illetve Kaposváron.

A hatvanas és hetvenes évek különválasztása azért is indokolt, mert időközben változott a kultúrpolitika, s az illetékesek a színházak műsortervében a korábbiaktól eltérő problémákat találtak, gerjesztettek és oldottak meg a maguk sajátos módján. Radnóti Zsuzsa a *Színház és diktatúra a XX. században* című kötetbe írt, a hetvenes és nyolcvanas évekről szóló tanulmányában ezt így foglalja össze: „Érdekes tény és a magyar kortárs dráma súlyát és jelentőségét mutatja, hogy a nyílt vagy kulisszák mögötti élesebb viták – szemben a hatvanas években 'eltanácsolt' nyugati darabokkal – ezekben az évtizedekben már inkább magyar ősbemutatók engedélyeztetésével kapcsolatban robbantak ki.”⁴

A Várkonyi-korszak kézenfekvően két részre osztható tehát, de mint folyamat, egy: a fejlődés, a prosperálás időszaka.

³ Nánay István: *A Galileitől a Sirályig – Szubjektív színháztörténelem*, 2004, Rubicon 8-9.

⁴ Radnóti Zsuzsa: *A hetvenes-nyolcvanas évtized*, In: Lengyel György (szerk.): *Színház és diktatúra a XX. században*, 2011, Corvina Kiadó, 395-396. oldal

A megelőző helyzet a színházban

A Vígszínház – illetve 1951 és 1960 között: a Magyar Néphadsereg Színháza – viszonylagos nyugalma 1958-ban szűnt meg, amikor a színházat három éve igazgató és a vígszínházi hagyományok megőrzését célzó Magyar Bálintot menesztették. Az őt követő, megbízható kádernek számító Goda Gábor íróról egy évad alatt kiderült, hogy a színház szakmai részéhez nemigen ért és nem is különösebben érdekli. Utána Somló István színész jött, aki 1948-ban a Somló István–Tolnay Klári–Benkő Gyula triász tagjaként vezette már a társulatot, most azonban művészileg nem annyira ő a meghatározó, mint inkább az 1956 óta itt dolgozó Kazán István és az 1958-ban érkezett Kazimir Károly. Czímer József, aki 1956-tól 1968-ig a színház dramaturgja, így írja le a Várkonyiék belépése előtti kaotikus helyzetet: „A Somló-igazgatás utolsó heteiben, 1962. május elején, amikor már hetek óta az interregnum felfordulásában kavargott az egész színház, és a legkülönfélébb igazgatójelöltek nevei jártak szájról szájra (Mesterházi, Katona Ferenc, Benkő Gyula stb.), amikor a színészek mindennap azzal köszöntek be a portára, hogy 'Ki ma az ügyeletes igazgató?', mert volt olyan igazgatójelölt, aki már be is vonult az igazgatói szobába, de mégsem kapta meg a kinevezést, és másnap már be sem jött, ilyen állapotok között egy este felhívott Várkonyi Zoltán, hogy beszélni akar velem.”⁵

A helyzet megérett a rendezésre. Aczél Györgynek elege volt abból, hogy a Vígszínházat nem jelentős színházművész vezeti. Várkonyit még a háború előttről ismerte, vasas szavalóestekről például. Megbízott benne, olyan értelemben legalábbis, hogy baloldali ember – nem fog rendszerellenes színházat csinálni (Sándor Iván szóbeli közlése). Igazgatónak Aczél Lenkei Lajost szemelte ki, aki korábban hol újságíróként, szerkesztőként, hol pedig kultúr hivatalnokként dolgozott a pártban, 1957 és 1962 között pedig a Film Színház Muzsika főszerkesztőjeként működött. (Érdekes egyébként, hogy Lenkei elődje a hetilapnál, Fejér István szintén színházigazgatónak távozott, a Vidám

⁵ Czímer József: Független, 1985, Magvető Kiadó, 106. oldal

Színpadhoz. Sőt, évtizedekkel később, 1991-ben is megesett, hogy az 1990-ben anyagiak hiányában megszűnt Film Színház Muzsika korábbi kritikusa színházigazgatóvá avanszált: Ablonczy László a Nemzeti Színházat kapta meg.) Lenkei Júlia úgy tudja, hogy amikor édesapját, Lenkei Lajost felkérték igazgatónak, ő ragaszkodott ahhoz, hogy a főrendező Várkonyi Zoltán legyen. Természetesen a főrendező volt a kulcsfigura, s Sándor Iván tudomása szerint neki is akadtak feltételei, például Kazimir Károly és Kazán István távozása. Marton László úgy véli: egyedül mégsem nevezhették ki Várkonyit. Tehetséges ember, vibráló személyiség, kiszámíthatatlan egyéniség volt. Igazi európeér, aki több nyelven beszélt, és Jouve-t fordított. Nyilvánvalóan nem tekintették megbízható elvtársnak. Hozzáteszem: nem feledkezhetünk meg arról sem (bizonyára az illetékesek sem tették), hogy – amint Révész Sándor írja – „1957 szeptemberében, amikor a könyvkiadást is 'rendbe szedték', a politikai bizottság áttekintette az elmúlt 'zavaros időszak' filmtermését, és rendet vágott.”⁶ Egyebek közt betiltotta Várkonyi Zoltán *Keserű igazság* című filmjét. Öt évvel később viszont kiváló művész címmel tüntették ki.

Sándor Iván készítette az első interjút⁷ az újonnan felállt vezetópárossal, bár 50 év múltán már nem emlékszik arra, hogy Várkonyi Zoltán is jelen volt az igazgatói irodában. A főrendezőnek – rá oly jellemző módon – egyik lába nyilván itt volt, a másik meg ott, miközben az interjúbeszélgetés zajlott. Sándor Iván szerint Várkonyitól sem állt távol a simulékonyság, de Aczél számára egyszerűbb lehetett Lenkei Lajosnak adni az instrukciókat, figyelmeztetéseket vagy intéseket. Hajnali riportokra az igazgató járt Aczél Györgyhöz – mondja Lenkei Júlia. Valló Péter is állítja, hogy Várkonyit Aczél nemigen rendelte be magához. Ő telefonon sok mindent el tudott intézni Aczéllal.

A kettős tehát felállt. Az említett első, s.i. aláírt interjúban felsejlik, hogy a vezetők még nem ismerik eléggé egymás elképzeléseit. A gyakorlatban aztán úgy funkcionált a színházirányítás – magyarázza Sándor Iván –, hogy Lenkeinek nem voltak önálló akciói, hanem támogatta és segítette Várkonyi koncepciójának

⁶ Révész Sándor: Aczél és korunk 1997, Sík Kiadó, 211. oldal

⁷ s. i. (Sándor Iván): Párbeszéd a Vígszínház jövőjéről, Film Színház Muzsika, 1962. júl. 13.

megvalósítását, Várkonyi pedig védőernyőnek tekintette az igazgató létét. Marton László megerősíti: Lenkei lojális volt, becsülték egymást, jól működtek együtt.

A társulat nem fogadja egyöntetű lelkesedéssel az új direkciót. Lenkeit – az ötvenes években írt újságcikkei alapján – alighanem komisszárnak vélik. Várkonyitól is tartanak, aki nem csupa jó emléket hagyott maga után abból az időszakból, amikor néhány szezonon át főrendezője volt a Néphadsereg Színháznak. Czímer József 1985-ös könyve szerint a színészek zöme félt Várkonyi visszatérésétől. „Ismeretes volt Várkonyi diktatori magatartása, ami miatt már egyszer ennek a színháznak a főrendezői posztjáról eltávolították.”⁸ Emberileg nincs jó híre. Ekkoriban az a sírfelirat terjed róla a szakmában, hogy „Itt nyugszik Várkonyi Zoltán, kinek nem esett becsület a foltján”.

Verebes István – aki 1970-ben Várkonyi-növendékként végzett a színművészeti főiskolán, s azóta is nagyra tartja mesterét, igazi színházi fenoménként említve őt – úgy tudja, hogy főként a középszínészek nem örültek a váltásnak. Aggódtak a társulati hierarchiában betöltött helyükért. Az új művészeti vezető nyilván új embereket hoz, új értékrendet alakít ki. „Néhányan – köztük az apám – szervezkedtek is, ami szerintem butaság volt. Fekete ruhásoknak hívták őket. Ahol lehetett, felszóltak Várkonyi ellen” – mondja Verebes. Pándy Lajos színész, aki 1951-től máig a Vígszínház tagja, szintén emlékszik az „ellenállásra”, s a korai időkből ezt idézi fel Várkonyiról 1989-ben: „hébe-hóba láttam az iskola folyosóján, és persze az újságok hasábjain, melyek tele voltak a fényképeivel – és szellemes nyilatkozataival. Az egyiket, amelyik valami képeslapban jelent meg, még ma is emlegeti Madách színházbeli kítűnő kollégám. Így hangzott: 'Én emberben, cigarettában is a MUNKÁS-t szeretem!' Egész életében csak amerikai cigarettát szívott.”⁹

Nyilvánvalóan nem örül az új főrendezőnek a „Cyrano” fedőnevű ügynök, vagyis Szakáts Miklós színész sem, aki 1938 óta ismeri Várkonyit. 1957 és 1960 közötti jelentéseiben több alkalommal ismerteti negatív véleményét róla: anyagi

⁸ Czímer József: Független nélkül, 1985, Magvető Kiadó, 109. oldal

⁹ Pándy Lajos: Súlypéldány, 1989, Gondolat Kiadó, 319. oldal

érdekei által vezérelt, pénzéhes köpönyegforgatónak írja le. „Meggyőződéses opportunist, elvtelen, francmán, rendkívüli tehetség” – így összegez 1958. január 3-án kelt, „Kulturális területen lévő ellenséges személyekről” tárgyú jelentésében.¹⁰ Várkonyi kinevezése nagy személyes csalódás lehet Szakáts számára, akinek 1960-ra már egyébként is kedvét szegte, hogy ügynöki munkájának nem látja eredményét. Beszámolóiban többször megírja tartótisztjének, hogyan kellene színházat vezetni, ki alkalmas rá és ki nem. Ennek ellenére Várkonyit kapja meg maga fölé a Vígszínházban. Ez bizonyára belejátszik „Cyrano” meghasonulásába, aminek eredményeként 1962. szeptember 3-án kizárják a hálózatból.¹¹ Akad más ügynök. Molnár Tibor színész – aki 1956-ban lett Kossuth-díjas, majd disszidált, majd 1959-ben hazatért – alighanem tájékoztatja Várkonyi igazgatói működéséről a belügyminisztériumot, miután 1962-ben a Víg tagja lesz. Ám az ő „Nyugatos”¹² fedőnéven leadott ügynöki jelentései máig nem ismeretesek: dossziéjának nincs nyoma az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában.

Várkonyi Zoltán 1945 és 1949 között működő Művész Színházát, annak céljait, eredményeit, magas színvonalát a szakmabeliek utólag feltétlenül nagy elismeréssel tartják számon. Gosztonyi János színész, író, rendező ezt írja 2005-ben: „Művész Színháza a közönség értelmiségi rétegének hullámhosszán működött. Széles körű volt az érdeklődés, erős a visszhang. (...) Még ma is vagyunk páran, akik emlékszünk azokra a világos, értékes, gyakran költői szépségű előadásokra. A színvonalra, a légkörre, Várkonyi nemzetközi léptékű elgondolásaira.”¹³ A Művész Színház egykori rendezőasszisztense, Máté Lajos ekképpen fogalmaz 2005-ben: „Az egész színház olyan volt, mint ő. Aki ilyenrel nem találkozott, az nem is tudja ezt érteni. Olyan vibráló és intelligens volt a színház, mint ő. Olyan változatos volt. Olyan konkrét volt.”¹⁴

¹⁰ H-15474 számú „M” dosszié, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára

¹¹ H-15474 számú „B” dosszié, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára

¹² Gervai András: Fedőneve: „szocializmus” 2011, Jelenkor Kiadó, 44. oldal

¹³ Gosztonyi János: A korszakos bűvész, In: Gosztonyi János: Láttalak, elmeséllek 2005, Argumentum Kiadó, 256. oldal

¹⁴ Lőkös Ildikó: Ami a naplóból kimaradt... Beszélgetés Máté Lajossal, In: Máté Lajos: Samesz voltam a Művész Színházban, 2005, Criticai Lapok Alapítvány, 28. oldal

Ám Várkonyi igazi szakmai nimbusza később, az 1962–79-es vígszínházi korszakában teremődik meg.

A megelőző helyzet a kultúrpolitikában

Nem egészen hat évvel vagyunk 1956 után, amikor Várkonyi Zoltán hivatalba lép a Vígszínházban. 1958-ra többé-kevésbé lecseng a rendcsinálás és a megtorlás időszaka, az ország lassan magához tér dermedtségéből. 1958. július 25-én megjelenik *Az MSZMP művelődési politikájának alapelvei* című dokumentum, amelynek megszületésétől kezdve emlegetjük a „három T” (tiltás, túrés, támogatás) kultúrpolitikai irányelvét. Az ezt követő néhány év ideológiai, művészetpolitikai törekvéseit egyfajta újradogmatizálási szándék jellemzi. Elfogadva Agárdi Péter korszakolását¹⁵ megállapíthatjuk, hogy a Vígszínház Várkonyi-érájának legnagyobb része az 1963–1973 közötti, harmadik alkorszakra esik. Ez a tíz év a magyar művelődéspolitikának nagy korszakának tekinthető, s Kádár Jánosnak is politikailag sikeres periódusa. Amint azt Eörsi László megállapítja, „Az 1960-as évek közepére művelődéstörténetileg is fordulatot jelentett, hogy ugrásszerűen megnőtt a nyolc osztályt végzetek aránya, javultak a családok életmódbeli, fogyasztási, civilizációs körülményei és erősödött a továbbtanulásban való érdekeltség.”¹⁶

A színház számára kétségkívül kedvező változások ezek. Egyfelől a kereslet nő, a közönség gyarapszik, másfelől az irodalom, a művészetek, így a színház tematikája is bővíthet, színesedhet, mélyülhet – természetesen a tabuk tiszteletben tartásával. Nem vonható kétségbe, hogy 1956-ban ellenforradalom történt, nem firtatható a hazánkban ideiglenesen állomásozó szovjet csapatok jelenléte, nem vitatható az (egy)párt vezető szerepe. Ugyanakkor a művészetpolitika által meghatározott kritérium- és elvárásrendszer nincs pontosan kidolgozva, körülírva. Ez egyszerre jelenthet könnyebbséget és

¹⁵ Agárdi Péter: Közelítések a Kádár-korszak művelődéspolitikájának történetéhez. In: Agárdi Péter: Művelődéstörténeti szöveggyűjtemény (1945–1990) II/2. Pécs: JPTE.

¹⁶ Eörsi László: Ideológiai pragmatizmus és (Ön)cenzúra, *Világosság*, 2008/11-12.

nehézséget az alkotók számára. A színpadról és a filmvászonról mindenesetre kezdenek eltűnedezni az ötvenes évek küzdelmes munkás- és paraszthősei. A hatvanas évek első fele már nem a termelési filmek, vagy az amúgy időtálló *Körhinta* kora, hanem például Jancsó Miklós *Oldás és kötés*, Gaál István *Sodrásban* vagy Szabó István *Álmodozások kora* című filmjének ideje. Ez az évtized az értelmiséget helyezi előtérbe a maga morális és intellektuális problémáival, frusztrációival és tehetetlenségével. Lehet, épp abból a célból, hogy az értelmiség társadalmi méreteiben leválaszthatatlanul részévé váljon a rendszernek. György Péter így látja: „Épp ezért voltak a szocialista társadalom, a 60-as 70-es évek kedvelt hősei az orvosok, a mérnökök, akik operáltak és terveztek, tehát épp ezért evidensen, s visszavonhatatlanul benne voltak a rendszerben. Kritikusan cselekedtek, de ezek a foglalkozások lehetetlenné tették a rendszer kritikáját.”¹⁷

Ahogy a magyar filmnek, úgy a magyar színháznak is fellendülést, nagy korszakot hoznak a hatvanas évek.

A Várkonyi-féle színház

Aligha választhatok jellemzőbb idézetet Louis Jouvet szavainál az Egy komédiás feljegyzéseiből, amit Várkonyi Zoltán fordított magyarra 1943-ban. „Siker nélkül nincs színház. Ha jól meggondoljuk, be kell látnunk, azt hiszem, hogy ezen kívül minden csak másodrendű kérdés. A siker mesterségünk egyetlen törvénye. A közönség tetszése, tapsa egyetlen célja művészetünknek, melyet Molière 'grand art'-nak nevezett. A mi művészetünk a tetszés művészete. A tetszés művészete mindenekelőtt a darabírás művészete; utána jön csak, jóval később, az előadás, a játék. Így látom én, röviden összefoglalva, a színházi kérdéseket. Természetesen beszélhetünk a színházról előkelőbb, elvontabb szempontból is, de mindenki számára, aki részt vesz az előadásban, a siker a

¹⁷ György Péter: Kádár köpönyege, 2005, Magvető Kiadó, 56. oldal

legfontosabb, a siker kötelező és mindennél nyilvánvalóbb, hogy a cél: a közönség tetszését elnyerni.”¹⁸

Várkonyi Zoltán mindenekeelőtt azt szerette, ha a színházat, amit csinál – nézik. Minthogy ebben – Jouvét szavai nyomán is – a színdarab az alapanyag, érdemes a drámák iránti érdeklődéséből kiindulni. A Művész Színház négyéves működéséből kiviláglik, hogy Várkonyit izgatják – egyrészt – a kortárs nyugati drámaírók művei. Vígszínházi korszakában mindvégig hirdeti interjúkban, hogy szenvedélyesen vonzzák – másrészt – a kortárs magyar drámák. (Nemcsak hirdeti természetesen, hanem igazolja is, mint arra majd részletesen kitérek.) Szakmai tudása, professzionizmusa, művészi ízlése és gyakorlata jóvoltából – könnyű kezű, virtuóz, franciás rendező lévén – a lehető leghivatottabb arra is, hogy magas színvonalon működtessen szórakoztató színházat a Vígszínház polgári hagyományait nem pusztán megőrizve, hanem a maga módján továbbfejlesztve. A XX. század elejétől a magyar színjátszás két meghatározó vonulata a nemzeti színházi deklamációs stílus és a vígszínházi társalgási modor. Mindkettőhöz szerzők is kötődnek, az utóbbihoz például Molnár Ferenc. Tanulságos mozzanata a Lenkei–Várkonyi időszak elejének, hogy amikor a harmadik évad tervében Molnár Ferenc-vígjáték nem szerepel, háromezerrel megcsappan az eladott bérletek száma. A következő szezonra meghirdetik *A testőrt* – Várkonyi Zoltán nagy sikerű, hat évadot és másfélszáz előadást megért rendezése ez Ruttkai Évával és Darvas Ivánnal –, s azonnal visszatérnek az eltűnt bérletek¹⁹. Ekkoriban 10-15 ezer bérlet fogy a Vígszínházban. Tíz évvel később a duplája. Valló Péter úgy ítéli meg, Várkonyi tökéletesen tudta, hogy a Vígszínház közönségének mennyire, milyen skálán kínálhat darabokat.

Várkonyi Zoltán első, 1962/63-as vígszínházi évadának műsora máris képet ad a művészeti vezető ambícióiról. (A korszak valamennyi vígszínházi bemutatóját feltüntettem a dolgozat végén, a mellékletben.) *A Különös találkozó* a nyitópremier. Jellemzően egy egészen friss francia darab, amely Párizs után

¹⁸ Louis Jouvét: Egy komédiás feljegyzései, ford. Várkonyi Zoltán, 1943, Madách Könyvtár, In: Hegedűs D. Géza: Tagadópróba – Szövegek a XX. századból, 2005, DLA disszertáció

¹⁹ Fencsik Flóra: Vállaljuk, hogy tömegszínház vagyunk! – interjú Lenkei Lajossal, Esti Hírlap, 1969. jún. 18.

először a Vígben kerül közönség elé. (Maga Várkonyi sem tájékozatlan a korabeli nyugati színházi kínálatban, dramaturgja, Czímer József pedig kitűnően ismeri és fordítja is a kortárs darabokat.) A Különös találkozóban egy olyan társaság tagjai gyűlnek össze 17 évvel a háború után, akik együtt vettek részt az ellenállásban Párizsban. A Gestapo annak idején bekerítette a házat, ahol tartózkodtak, egyikük meghalt az akció során. Most megtudták, hogy azt a rajtaütést besúgás eredményezte. Közel két évtized után megpróbálják kideríteni, ki volt közülük az áruló. (Érdekes módon előbb hosszan megvitatják, mi legyen a tettes büntetése, csak azután nyomoznak. Halál rá – így döntenek.) Árulás, lelkiismeret, bűn, bűnhődés – mindez egy szalonban, izgalmas, fordulatos bűnügyi társalgási darab formájában. Várkonyi Zoltán rendezői kezébe való tárgy. Bánki Zsuzsával, Bulla Elmával, Páger Antallal, Szakáts Miklóssal, Bilicsi Tivadarral, Mádi Szabó Gáborral, Benkő Gyulával viszi sikerre. És Latinovits Zoltánnal, akit Miskolcra hozott fel, hogy Ruttkai Éva Júliájának Rómeója legyen. Ez az a Várkonyi-rendezés, amelynek ikonikus képét őrzi a színházi közemlékezet: Latinovits álló halott Rómeója, amint szinte krisztusi pózban, kezével fémkarikába akadva felfeszül Júlia ravatalának oldalára. A produkció csúcsa Latinovits alakítása. „Porcelánt lehetne kiégetni Romeo szívében, ahogyan Latinovits Zoltán fölhevíti” – írja Mátrai-Betegh Béla a Magyar Nemzet kritikájában²⁰.

Az 1962/63-as szezon hét bemutatót kínál, hármat Várkonyi rendez, hármat Horvai István, aki az Operettszínházból szerződött át. A hetedik – ez a kötelező szovjet leltári darab, ámde minőségi választás: Jevgenyij Svarctól *Az árnyék* – az Operában főként díszleteket és jelmezeket tervező Makai Péter rendezői munkája. Várkonyi első évadában nem kevesebb, mint három új magyar darab kerül közönség elé, ami nem szokásos ezekben az években. A Ludas Matyi hetilap humoristája, Dunai Ferenc *A nadrág* címmel hozott komédiát, ezt Horvai viszi színre, Feleki Kamillt hívva meg vendégnek a főszerepre. A nadrág évekig levehetetlen, hamar körbejárja a vidéki színházakat is. A következő évadban Horvai ismét Dunait rendez, *Az asszony és pártfogóit*.

²⁰ Mátrai-Betegh Béla: *Romeo és Júlia a Vígszínházban*, Magyar Nemzet, 1963. jan. 27.

Ez kevésbé jól szabott mű, kicsit sematikus, kicsit melodramatikus, de Ruttkai Éva játssza a főszerepét, úgyhogy elmegy két évadot. Újabb két esztendő múlva viszont maga Dunai Ferenc megy el, az Egyesült Államokba, s disszidens lévén a nadrágja legközelebb csak 1987-ben bukkanhat fel újra magyar színpadon, először történetesen ismét a Vígben.

A szórakoztatás jegyében Várkonyi elegánsan színre hozza Páger Antal remeklésével Mary Chase *Barátom, Harvey* című vígjátékát, Horvai pedig további két új magyar darabot állít színpadra: Mesterházi Lajosét, aki eddig, mondhatni, háziszzerzője volt a Vígnek, és Thurzó Gáborét, aki ezentúl lesz háziszzerző. Thurzó Várkonyinak régi barátja, dramaturgja, szerzője, munkatársa, már a Művész Színházban és filmekben is dolgoztak együtt. Mi tagadás, Thurzó *Záróra* című darabja – amelynek Várkonyi maga játssza el a főszerepét, a moráljában megkérdőjelezhető Tormos Gusztáv egyetemi tanárt – számottevően jobb, mint *Az ártatlanság kora* Mesterházitól. Ez utóbbiban Ruttkai Éva mint afféle szocialista Nóra, végül elhagyja férjét, dr. Rózsa Szilárd professzort. Igaz, előtte még csacskán beleszeret a Benkő Gyula játszotta dzsesszdobosba, így alakítván ki szerelmi háromszöget.

Thurzó Gábor polgári érzetű darabjai rendre színre kerülnek a Vígben a következő években. A legjelentősebb és legsikeresebb közülük *A szent* című regényéből kitűnően megkonstruált *Az ördög ügyvédje*, Horvai István rendezésében. Közben már bemutatkozott Csurka István is, akinek első vígszínházi premierjét, a *Színhó*st még Both Béla jegyzi, a másodikat Várkonyi, a továbbiakban viszont rendszeresen Horvai István lesz a színrevivője. Csurkát és később Szakonyi Károlyt is a színház dramaturgja, Radnóti Zsuzsa hozza be a Vígbe. Férje, Örkény István révén ismerte meg őket – mint mondja. Csurka István 1964-es *Színhó*se mai szemmel nézve megdöbbentő képét adja annak a vívódásnak, amit egy olyan ember élhet át, akinek aláírt 6-os kartonját őrzik a BM II/5-1 alosztályán, még ha a dossziében jelentés nincs is²¹. A *Színhó*s természetesen nem konkrétan erről szól, de 2000-ben Radnóti Zsuzsa ebből a

²¹ Szőnyi Tamás: Titkos írás – Állambiztonsági szolgálat és irodalmi élet 1956–1990, 2012, Noran Könyvesház, II. kötet, 363. oldal

nézőpontból (is) elemezte a művet Csurka drámaírói portréjában²². A második Csurka-premier az Ódry színházban bemutatott *Az idő vasfoga*. A komédia azon az ironikus ötleten alapul, hogy egy pesti markecoló „államosítja” a bizniszt: magát orvosnak kiadva kijózanító állomást működtet egy vidéki kisvárosban. Várkonyi Zoltán rendezői érzékére és Darvas Iván színészi intelligenciájára bízva a darab garantálja a százas szériát.

1967. szeptember 30-án megnyílik a Vígszínház új, belvárosi játszóhelye, a Pesti Színház. Indulásként az *Egy őrült naplóját* láthatják a nézők Darvas Iván előadásában, és ugyanezt a kiváló produkciót szerencsére elkaphatják azok is, akik majd csak 10-12 évvel később érnek színházlátogatói korbá. A Vígszínháznál jóval kisebb befogadóképességű Pesti Színház belépése újabb lökést ad a kortárs magyar drámák bemutatásának. 1968-ban szerény közönségsikerrel színre kerül Eörsi István *Hordók* című darabja – Eörsi két vígszínházi premierjét abban a későbbi fejezetben tárgyalom, ahol a politika által kifogásolt, ezért késleltetett vagy egyáltalán nem engedélyezett darabokról lesz szó –, megbukik Sükösd Mihály *A kívülálló* című műve. („Mindenki vak lett hirtelen, nem vettük észre, hogy az a darab rossz” – idézi fel Radnóti Zsuzsa.) Két alkalommal próbálkoznak az italianista Szabó Györggyel: a *Szekrénybe zárt szerelem* című munkájával 1969-ben, a *Napoleon és Napoleonnal* 1970-ben. Az utóbbi egy eredetiségtől mentes történelmi fikció Szent Ilona szigetén. Az előbbi a vígjátékinak ható cím ellenére egy komor, pinteres beütésű, zárt kamaradráma („Okvetlenül be kellett mutatni ebben a formában ezt a darabot? Őszintén irigyeljük az Esti Hírlap kritikáját, akinek a darab lényege ’világosnak, egyértelműnek tűnik’”²³ – írja a Népszabadság kritikájában Koltai Tamás.) Jön Déry Tibortól a *Tükör* Kapás Dezső színrevitelében. Marton László szerint a produkció iránti mérsékelt nézői érdeklődésnek része van abban, hogy négy évvel később az illetékesek – az éberséget némiképp talán elhanyagolva – nem tartanak attól, hogy a szintén Déry által jegyzett *Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról* különösebben vonzza majd a közönséget. Még a Pécsre távozott

²² Radnóti Zsuzsa: *Lázadó dramaturgiák – Drámaíróportrék*, 2003, Palatinus Kiadó

²³ Koltai Tamás: *Szekrénybe zárt szerelem*, Népszabadság 1969. ápr. 22.

Czímer József dramaturg „hagyatékaként” Várkonyi Zoltán rendezésében megszületik egy Illyés Gyula-bemutató, a *Tiszták*, azután játsszák Gyárfás Miklóstól a *Játszik a családot*, majd 1970 májusában beüt egy főnyeremény: Szakonyi Károly *Adáshibája*. A darab eredeti címe: Ó, vidd csak szépen a salát is! Ilyenformán az ősbemutatót rendező Várkonyi nemcsak a címét adja a formálódóban lévő műnek, hanem legfőbb pillanatát, a tévéműsorszünetet is, mert eredetileg nem volt a cselekményben adáshiba – mint azt Szakonyi Károly elmeséli. 1971-ben – egy hónappal a békéscsabai ősbemutató után – színre kerül a Pestiben Páskándi Géza *Vendégség* című drámája. „Várkonyi Zoltán a maga színesen csillogó színházi eszközeivel fölstylizálta a drámát, a tézisek negatívjaiból előhívta a képeket”²⁴ – írja a Népszabadságban Koltai Tamás. Valló Péter, aki a produkcióban a rendező asszisztenseként vett részt, felidézi, hogy Várkonyi a próbák alatt óriási küzdelmet folytatott a Dávid Ferencet játszó Básti Lajossal. Úgy emlékszik, voltaképp azok a nagy színészek voltak Várkonyi számára ideálisak – Darvas Iván, Ruttkai Éva –, akiktől a könnyedség sem állt távol.

A Várkonyi-korszak hetvenes éveit újabb nyitás jellemzi: még frissebb és még kevésbé hagyományos kortárs magyar drámák iránt is fogékonyságot mutat az igazgató. A Popfesztivál, a *Harmincéves vagyok*, Bereményi Géza *Léghőbmétere* és Fejes Endre–Presser Gábor *Jó estét nyár, jó estét szerelemje* kerül ekkoriban közönség elé. Ugyanez az évtized a legjobb Csurka-premierek (*Eredeti helyszín*, *Deficit*, *Házmestersirató*) periódusa. No és az Örkény-bemutatók kora, az 1971-es *Macskajátéktól* az 1973-as *A holtak hallgatásán* át az 1974-es *Vérrokonokig*, végezetül a tízéves tiltás után 1979-ben, Várkonyi Zoltán utolsó rendezéseként színre került *Pisti a vérzivatarbanig*.

A bulvárszínházi vonulat és az új nyugati drámák iránti elkötelezettség helyenként a lehető legszerencsésebben összefonódik. Romain Weingarten *A nyár* című darabja 1967-es pesti színházi bemutatójának esetében például. Ezt a produkciót sokan Várkonyi legemlékezetesebb, legköltoőbb, legvarázsosabb rendezéseként emlegetik. Marton László megállapítása szerint: „Zeneileg,

²⁴ Koltai Tamás: *Vendégség*, Népszabadság, 1972. jan. 5.

formailag is annyira újszerű volt, hogy mindenki azt hitte, ez egy jó darab”. A direktor nevéhez fűződnek a legfényesebb sikerű „kommerszek” is: az akkori Broadway-újdonság, a *Furcsa pár* (Tomanek Nándor és Bárdy György, 332 előadás), a Művész Színházban már bevált *Vidám kísértet* (Somogyvári Rudolf, Bánki Zsuzsa, Ruttkai Éva, 166 előadás) vagy a *Szerelem, ó!*, amelyről Molnár Gál Péter így fogalmaz Várkonyi-portréjában: „Várkonyi anyagára talált ebben a csillogó és játékos darabban. Mámoros boldogsággal bontotta ki belőle központi mondanivalóját, és az utolsó évtized magyar színházának egyik legpompázatosabb művét hozta létre.”²⁵

Ezenközben gyakran eredményesen harcol a Vígszínház a kortárs (vagy majdnem kortárs) nyugati szerzők bemutatásáért is. 1963-ban O’Neill *Amerikai Elektráját* – amely szintén legendás Várkonyi-rendezésként marad meg a köztudatban – hivatalos fanyalgás fogadja. Az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet Vígszínház-dossziéjában található dátumozatlan és szignálatlan dokumentum (feltehetően a minisztériumban készült belső értékelés a Vígszínház 1961-64 közötti évadairól) leszögezi, hogy „az Amerikai Elektra világirodalmi jelentősége legalábbis erősen vitatható; az előadás alapján mindenesetre nem áll messze a legprivátabb jellegű rémdrámától.” Általában is elégedetlen a referens az új vezetés második évadával: „A közönség kedvének okos és igényes kielégítése most a közönség legrosszabb hajlamai előtti hajbókolássá változott, s ha az egyik kritikus bántó energiával fogalmazta is meg mondanivalóját, amikor a mostani Vígszínházat a ’kétezer kispolgár’ hajlékának nevezte, a lényegtől nem járt messze; a Vígszínház nagyon messzire kanyarodott az igényes polgári színház fogalmától is, hogy a szocialista színházról ne is beszéljünk.”

Várkonyi előhúzza a *Mélyek a gyökereket* (Jacques Robert–Julien Duvivier–Henri Jeanson). Ebben a drámában ő maga több százszor játszott a Művész Színházban 16 évvel korábban. (Tulajdonképpen az sem igazán érthető, hogy 1948-ban mitől volt sikeres ez az amerikai délen játszó, „megsértik egy néger szakácsnő derék fiát” tematikájú, gyengécske darab. Igaz, például

²⁵ Molnár Gál Péter: Rendelkezőpróba, 1972, Szépirodalmi Kiadó, 278. oldal

Földényi László, Sennyei Vera, Gombaszögi Ella, Szabó Sándor szerepelt benne. Később a Vígben pedig: Páger Antal, Bánki Zsuzsa, Bulla Elma.) Várkonyi Vercors-t rendez (Zoo, avagy az emberbarát gyilkos, 1964), Kapás Dezső Milan Kunderát (*Zárt ajtók mögött*, 1965), majd jön a következő nagy dobás: Arthur Millertől a *Közjáték Vichyben*. Millert játszottak már Pesten – Várkonyi kezdte az *Édes fiaimmal* a Művész Színházban még 1948-ban, a Nemzeti 1959-ben *Az ügynök halálát*, 1961-ben *A salemi boszorkányokat* tűzte műsorra –, de ezt az új drámát a Víg szerezte meg. (Nem sokkal később a *Bűnbeesés utánt* is szeretne volna Várkonyi bemutatni, ám arra a minisztérium ismét csak a Nemzetinek adott engedélyt – mondja Marton László.) A *Közjáték Vichyben* szerencsés módon antifasiszta jellegű, ez elősegíti a bemutathatóságát. A Horvai István rendezte előadás revelációként hat, mindenekelőtt a szereposztás jóvoltából. Ez Darvas Iván debütálása a Víg színpadán. És Kern Andrásé is, kamaszként. Latinovits Zoltán, Várkonyi Zoltán, Pethes Sándor, Molnár Tibor, Benkő Gyula, Szakáts Miklós, Tomanek Nándor, Harkányi Endre – hogy tovább soroljam, kik ültek a padon kihallgatásra várva.

Fél évvel később érkezik *A fizikusok*. Friedrich Dürrenmatt darabjának engedélyezésére éveket kellett várni. Horvai ismét Várkonyit, Darvast és Tomaneket rendezi. „Az előadás motorja, valóságos főszereplője Várkonyi Zoltán. Az ő alakítása a legáttételesebb, ő a szerep valamennyi álarcában ott hordozza végső, meztelen arcát, de értelmezésében valamennyi maszkja kicsit a saját, póre arca is”²⁶ – írja Görgey Gábor a Magyar Nemzetben.

Színre kerül Tennessee Williams (*Macska a forró tetőn*, 1967), Jean-Paul Sartre (*Altona foglyai*, 1968), Miller *Alkuja* (1969, Básti Lajos pár éves vígszínházi korszakának gyöngyszeme Gregory Solomon szerepe), Edward Albee (*Érzékeny egyensúly*, 1972). A hetvenes évek végére Várkonyi Zoltán nyitottságának köszönhetően eljut a Vígszínház Edward Bondig (*Fej vagy írás*, 1976), Harold Pinterig (*A gondnok*, 1978) és Witold Gombrowicz *Operettjéig* is. „Hogy ez az én színházamban színre kerülhetett, gratulálok, Valló!” – mondja az igazgató a Gombrowicz-premier estéjén az ifjú rendezőnek.

²⁶ Görgey Gábor: *A fizikusok a Vígszínházban*, Magyar Nemzet 1965. dec. 12.

A színházvezető vállalkozószellemét dicséri az is, hogy Jurij Ljubimovot és Oleg Jefremovot hívja rendezni a Vígszínházba. Erre egyebek közt az teremt lehetőséget, hogy Aczél György előszeretettel ápol jó kapcsolatokat jelentős, egyben „problémás” orosz alkotókkal, akiket a szovjet kultúrpolitika nem preferál. Ahogy Pozsgay Imre utóbb megfogalmazza: „Szinte tüntetőleg kivételezett velük, harcolt azért, hogy az említett művészek (pl. Ljubimov, Csuhráj, Obrazcova, Rajkin – S.A.) itt lehessenek Magyarországon, akkor is, ha saját kormányuk erősen korlátozta a mozgásszabadságukat”²⁷ Mind a két produkció – az 1978-as, Ljubimov-féle *Bűn és bűnhődés* és az 1979-es, Jefremov rendezte *Vadkacsavadászat* – fontos állomás a társulat munkájában, ámbár mindkettő zűrös, konfliktusos, egyet nem értékekkel terhelt próbafolyamat során jön létre. Egy adalék ehhez Szatmári Lizától, aki egykori barátnőjét, Ruttkai Évát emlegeti a Vígszínházról szóló visszaemlékezésében: „Ljubimov nem kedvelte őt (ti. Ruttkai Évát), és egyszer nagyon csúnyát mondott neki. Utána beszélgettünk, egyszer csak azt mondja Évi: 'Holnapra megfájdul a derekam és már nem fogok tudni játszani'. Nem is játszotta többet a szerepet. Nagyon érzékeny volt.”²⁸

A Várkonyi-féle társulat

Alighanem a színészekkel kellene kezdeni, de még ezt megelőzően érdemes megállapítani, hogy Várkonyi Zoltán rendkívüli körültekintéssel és hibátlan érzékeléssel választja meg munkatársait. Rendezői gárdája – a Várkonyi, Horvai, Kapás, Marton, Valló ötös – életkorban, szemléletben, stílusban, ízlésben, munkamódszerben is egymástól meglehetősen különböző alkotókból áll. A rendezők emlékei szerint mégis majdnem felhőtlen, kiegyensúlyozott volt az együttműködésük. Ennek természetes részeként tekintettek arra is, hogy Várkonyi a főpróbák alatt nemritkán átrendezte a produkciókat. Valló állítja, az igazgató nagyon gyakorlatiasan nyilvánult meg, a színészettel kapcsolatban

²⁷ Pogonyi Lajos: A szelep és a tisztálkodási vágy. Beszélgetés Pozsgay Imrével, Népszabadság, 1992. jún. 13., In: Révész Sándor: Aczél és korunk, 1997, Sík Kiadó, 220. oldal

²⁸ Hullan Zsuzsa: víg szín házon belül, 2012, ÍrásMűvek, 107. oldal

pedig egyenesen csapathatatlannal. Megfellebbezhetetlen szakmai tekintély volt mindenki számára. Dobák Livia leszögezi: amit átrendezett, az az esetek 95%-ában jobb lett tőle. A *Kedves bópeer...!* bemutatója előtt két-három nappal avatkozott be, de még díszletfalakat is áttetett. Elkészült aztán időre minden. Ehhez persze olyan nagyszerű munkatársak is kellettek, mint amilyenek neki voltak, a titkárnőjével, Gyimesi Ágival bezárólag. Valló szerint is minden posztra tökéletes szakembereket szerzett, a művészeti titkárságtól a fővilágosítóiig. Legalább ötven klasszissal rendelkezett a színház. Voltak időszakok, amikor „a Főnök” – Pándy Lajos könyve szerint így nevezték Várkonyit – hetente egyszer járt csak be. De ekkor is mindenről tudott és minden rendben ment. Reggel rendezői értekezlet az Omnia presszóban, utána Makrai Pál művészeti főtitkár telefonon beszámolt az igazgatónak, s ő 2-3 mondattal el tudott intézni mindent.

Az első számú klasszisokat Várkonyi természetesen a színpadra tartogatja, a nézők számára. A Vígben ekkoriban a tapsrend szélére is színésznagyságok jutnak. Páger Antal, Ruttkai Éva, Benkő Gyula, Mádi Szabó Gábor, Szakáts Miklós, Pálos György, Bulla Elma, Sulyok Mária készen várják Várkonyit. 1962-ben jön Békés Rita és Latinovits Zoltán, 1963-ban Csákányi László. 1965-ben Várkonyi a Vígszínházhoz csatolja Darvas Ivánt, akit 1946-ban ő indított el a pályán a Művész Színházban, 1965-ben pedig ő az a fővárosi színigazgató, aki az '56 után börtönbe vetett színészt szerződtetni akarja és tudja. (Négy évvel később a vidékre száműzött Somogyvári Rudolfot is a Vígbe hozza.) Darvasra korábbi színháza, a Madách nem tart igényt. Évtizedekkel később a színész így idézi fel szívdobogató örömét: „... több mint másfél évtizedes különválás után ismét ott ülhettem szemben Várkonyi Zoltánnal, ismét egy igazgatói szobában, és ismét egy szerződést nyomott az orrom alá. Tudtam, sejtettem, csakis tőle személyesen származhatott az ötlet, és bizonyára nem is egykönnyen szerezhette meg ehhez a felsőbbtség hozzájárulását.”²⁹

Ennyi nagyformátumú színész „egybertartása” és ellátása szereppel, biztosítása nem pusztán a foglalkoztatásuknak, de művészi fejlődésüknek, emberi megelégedettségüknek is – ez minden bizonnyal alapos vezetői tervezést

²⁹ Darvas Iván: *Lábjegyzetek*, 2001, Európa Könyvkiadó, 250. oldal

és/vagy páratlan intuíciót igényel. Önmagában az, hogy a társulatban hosszú időn át viszonylagos békében megfér egymás mellett Sulyok Mária és Bulla Elma, az igazgatói tevékenység minőségét dicséri. Sulyok és Bulla ugyanis nem szívelték egymást, élesen rivalizáltak. Jóllehet játszottak együtt és szép sikereket arattak közösen, például 1965-ben Ibsen *John Gabriel Borkman*jában, az *Arzén és levendula* gyilkos öregasszonypárjaként vagy az emblemikus Macskajátékban, amely 1971-es bemutatójától kezdve hosszú éveket és sok száz előadást ért meg a Pesti Színházban. A produkciót rendező Székely Gábor – aki a szolnoki Örkény-ősbemutatót létrehozta, ezután hívta őt Várkonyi a darabra – így emlékszik: „...viszonylag rövid próbaidő állt rendelkezésünkre. Várkonyi Zoltán arra hivatkozott, hogy ha a rendező tudja a darabot, akkor el kell készülnünk időre. Ezért aztán Sulyok Máriával esténként külön is tanultunk. Ő akkor már két-három éve nem kapott igazán kedvére való, jelentős szerepet. Rögtön megérezte a nagy lehetőséget, és nemcsak tiszteletreméltó lelkesedéssel, de fantasztikus alázattal is látott a szerephez. (...) Nem szeretnék kegyeletsértést elkövetni, de a csodálatos Bulla Elma felmérte a két szerep közötti attraktivitás különbségét, és végig nem nagyon sikerült meggyőzőnöm arról, amit Koós Olga Szolnokon elhitt és elfogadott, és amit én igazán nem pedagógiai szándékból, hanem a darabból eredő meggyőződéssel állítottam, hogy a dráma legnagyobb emberi történést, 'a' cselekményt – Gizának kell igazolnia.”³⁰

Jóllehet Várkonyi Zoltán figyel arra, hogy színészei megkapják azokat a feladatokat, amelyekre pályájuk adott pontján szükségük van, s színházigazgatóként minden szempontból kimagaslik a fővárosi mezőnyből, neki sem sikerül minden színészt boldoggá tennie. Tehát megfigyelhető némi fluktuáció. Színészek mennek el, majd van, aki később visszajön – ha Várkonyi megengedi. A hűtlenséget nemritkán bünteti. Egy példa rá Szakonyi Károlytól: amikor a Nemzeti Színháznak adja a *Hongkongi paróka* című új darabját, amely Várkonyinak egyébként nem kellett, egy hónapra leveszi műsorról a nagy sikerrel futó Adáshibát. Mádi Szabó Gábor és Tordy Géza távoznak, később

³⁰ Földes Anna: Örkény-színház, 1985, Szépirodalmi Könyvkiadó, 378. oldal

visszatérnek. Pálos Györgyöt az orvosok parancsolják le a színpadról 1965-ben, Bilicsi Tivadar nyugdíjba vonul 1968-ban, Csákányi László (és Latinovits Zoltán) elszerződik 1971-ben, Básti Lajost 1972-ben visszavonzza a Nemzeti Színház. Csákányi Eszter úgy emlékszik, édesapja nem volt elégedett a feladataival. Igazán jelentős főszerepet csak Brecht *Egy fő az egy fő* című darabjában kapott, amelyet Kapás Dezső rendezett, de egyikük sem volt eléggé járatos a brechti színjátszásban. „Amikor felmondott, aznap még összetalálkozott Várkonyival a liftben, aki utánaszólt: 'Ne légy hülye, Laci!' De apám ezt sajnos nem tudta már meghallani. Tisztában volt később azzal, hogy rosszul döntött”.

Latinovits Zoltán pályájának vígszínházi szakasza (1962–1966 és 1969–1971), kétszeri érkezése és távozása külön történet, hosszú és bonyolult história. Az első szerződésbontásról Luzsnyánszky ügynök (Molnár Gál Péter) így számol be 1966. május 20-án a Belügyminisztérium III/III-4-a alosztálynak: „A Latinovits-ügy úgy kezdődött, hogy a színész visszaütött, vagyis megsértődve visszaadta a szerepét. Mégpedig nem a játékszabályok betartásával utasította el a szerepet (vagyis nem a darab elolvasása után, a próbák megkezdése előtt, négy szemközt az igazgatójával), hanem kétheti próba után, nyílt színen, mikor már összeveszett a darab rendezőjével.”³¹ Mindenesetre a színész jelentős alakításokat és számára is szép emlékezetű munkákat mondhatott magáénak a Vígszínházban. Az 1970-es *Ványa bácsi* próbafolyamatáról például így ír: „Néha-néha véletlenül kerülnek csak össze barátok egy produkcióban, mindenki gondosan szét van osztva különfelé. Ha három-négy fej összehajol, már klikkről, frakcióról suttognak irodákban, folyosókon, öltözőkben. Ilyen véletlen volt a *Ványa bácsi* próbafolyamata, ahol Horvai István, Ruttkai Éva, Darvas Iván és én vonultunk nagy egyetértésben erre-arra, ahogy időnk engedte. Rendkívüli eset ez ma már, bizonyítja az is, hogy második közös ebédünk láttán a kitűnő vendéglős megkérdezte, mi történik a színházban, ő még a színházból soha nem látott négy embert egy asztalnál...”³²

³¹ A rivaldafény árnyékában – A „vágatlan” Luzsnyánszky dosszié (MGP jelentései) 2004, Magyar a magyarért Alapítvány, 67. oldal

³² Latinovits Zoltán: Emlékszem a röplés boldogságára, 1985, Magvető Kiadó, 241. oldal

A Vígszínház fontos vonása, hogy Várkonyi Zoltán folyamatosan frissíti fiatalokkal a társulatot. Jól megfontoltan és tévedhetetlen választással teszi ezt, annál is inkább, mert 1972-től ő a Színház- és Filmművészeti Főiskola rektora. Attól kezdve, hogy megszűnt a gyakorlat, amely szerint a friss diplomás színészeknek vidékre kell szerződniük, Várkonyi mindig hoz újabb pályakezdőket. Olykor ennek az az ára, hogy idősebb színészeket nyugdíjaztat – ezt nem mindegyikük veszi jónéven –, bár továbbra is foglalkoztatja őket. A régi nagy színészek jelenléte nemcsak a színpadon fontos. Hegedűs D. Géza emlékei szerint: „Elmentünk külföldre vendégszerepelni, és ha mondjuk Darvas Iván, Sulyok Mária, Ruttkai Éva velünk volt, az ő magatartásukhoz viszonyult mindenki. Másképpen laktunk a szállodában, másképpen közlekedtünk, valahogy úgy éreztük, hogy a tartásuk szinte átsugárzik ránk.”³³

Egészséges módon Várkonyi nem igyekszik konzerválni a színészgárdát, még a legideálisabbnak tűnő összetételben sem. Ennek ellenére – vagy épp ezért is – a Vígszínház máig az a patinás, vonzó hely, ahol a színészek szeretnek megragadni. Akik fiatalokként odakerülnek, nemigen vágnak el. Bárdy György 1964, Szegedi Erika és Halász Judit 1965, Tahi Tóth László 1966, Venczel Vera 1968, Kern András 1970, Kútvolgyi Erzsébet 1971, Lukács Sándor 1972, Hegedűs D. Géza 1975 óta tagja a Vígszínháznak. Ott vannak otthon, ahol egykori mesterük, Várkonyi Zoltán szelleme talán még mindig a falak között jár. Vagy nem is hogy jár, hanem szalad. Szaporázza a lépteit, siet, rohan – ahogyan életében.

A politika közbeszól

Hogy a Vígszínház műsorpolitikájának alakulásában mikor milyen konkrét szerepet játszottak a kultúrpolitikai elvárások és főként tilalmak, arról sajnos nem rendelkezünk teljes, átfogó és részletes információkkal. Egyrészt mert Várkonyi Zoltán jelleméhez hozzátartozik, hogy igazgatóként ő maga óhajtja tartani a

³³ Hullan Zsuzsa: víg szín házon belül, 2012, ÍrásMűvek, 117. oldal

hátát. Ha egy mód van rá, nem terheli munkatársait az elvtársak felől érkező kívánalmakkal, az ezekből fakadó feszültségekkel, vitákkal, bonyodalmakkal. „Magam akarok félni” – mondja Horvai Istvánnak, amint azt Marton László felidézi. Azért sincsenek az ilyesmiről pontos és mindenre kiterjedő adataink, mert a politikusok az instrukciókat a legkritkább esetben adják írásba. Csak telefonálnak vagy jönnek és beülnek a nézőtérre próbán, előadáson. Illetve behívatnak. Ez utóbbiról szólva érdemes elővenni Bogácsi Erzsébet könyvét Paál István visszaemlékezésével, amely pedig már a nyolcvanas évek elejét festi le: „... rendszeresen megtartották a színházvezetői értekezleteket a minisztériumban. Nagyon kitalálták, hogyan rendezzék meg. Hosszú terem, ahol beszámoltatnak órákon keresztül. Egy alagsori helyiség, rácsok az ablakon, ha az ember kinézett, térdig látta a járóelőket a Szalay utcában. Ezekre az értekezletekre minden színházvezetőt elvártak. Ha Kazimir Károly vagy Ádám Ottó nem akart, akkor nem jött el, de Horvai István ott volt. (...) Azon az első színházvezetői értekezleten, amelyen részt vettem, Tóth Dezső miniszterhelyettes már azt a hangot ütötte meg, amely a későbbi években üvöltéssé fajult. Eleve ordított, vaktában lebaltázta a jelenlevőket: vége a hatalom túrásának, vége, vége! Nem emlékszem már, ki, egyszer megpróbált protestálni, de beléfojtotta a szót. Mind nyilvánvalóbb lett, megfélemlíteni akarnak bennünket. És ilyenkor félttem is egy kicsit, pedig kemény fickó vagyok. Azt akarták, tudjuk meg, ki az úr. (...) Azt mondja: Nem fogunk Mrožek-évadot csinálni! Egy színházban! Majd megmondom, melyikben! Vagy azt mondja: És Örkényt, mi? Beadta három színház! Nem! Csak a Vígszínház! A Valló elvtárs bejön, és megbeszéljük, mit kell húzni! Horvai elvtárs hallotta? A Vallót beküldi!”³⁴

A hetvenes években igen sokfelől történhetnek beavatkozások. A műsortervet a minisztériumba kell beadni, az engedélyt a fővárosi tanács adja, miközben a direktívák az MSZMP Központi Bizottsága illetékes hivatalától származnak. Ráadásul olykor a XIII. kerületi, hagyományosan erős pártbizottság is beleszólna a Vígszínház repertoárjába. Egykor Kádár János volt a XIII. kerület

³⁴ Bogácsi Erzsébet: Rivaldazárlat, 1991, Dóvin Kiadó, 92. oldal

párttitkára, attól fogva mindig nagyhatalmú pártvezetője volt a Lipótvárosnak, illetve Angyalföldnek. Mindezek felett, mögött pedig ott ül Aczél György, és dönt alkotók, művek, produkciók sorsáról.

Mint arról korábban már szó volt, a hatvanas években még inkább az új nyugati drámák bemutatása körül akadtak engedélyeztetési nehézségek. Luzsnyánszky Róbert ügynök (Molnár Gál Péter), 1966-es jelentésében méltatja a vígszínházi dramaturgia tevékenységét: „A Vígszínház dramaturgiája Czímer József kezében jól működő és az igazgatásban szervesen közreműködő egység. (...) ... a főrendező Várkonyi Zoltán is erőteljesen vesz részt a külföldi darabok kiválogatásában. Jobban figyel a közönségigényekre, az új külföldi újdonságokra, mint a Madách rendezői, akik kissé elmaradtak a napi igényektől és tíz-tizenkét évvel ezelőtti vágyálmaikat valósítják meg a színpadon.”³⁵

A hetvenes években Czímer József már nem a Vígszínházban tevékenykedik, a helyén Radnóti Zsuzsa fáradozik a magyar drámák létrejöttén és bemutatásán. Szántó Judit lektorként olvassa mellette a külföldi színdarabokat. Felidézi, ahogy az igazgató benyit a dramaturgiára, s kedvesen megjegyzi: „Jó ide bejönni, ahol két csinos nő dolgozik.” Várkonyi – aki Radnóti Zsuzsa véleménye szerint dramaturgnak is kitűnő volt – friss szellemű, kíváncsi, halad a korrall. Az új nemzedékek felé történő nyitását jól jellemzi, ahogyan rendezőinek érdeklődését irányítja, illetve hagyja a maga útján járni. Marton László a Vígszínházban töltött első 6 évében még olyan darabokat visz színre, amelyeket Várkonyi szignál ki rá. Mint elmondja, az 1973-as Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról az első olyan produkció, amelyet saját ötletből valósíthat meg. Marton után tíz évvel Valló Pétert már evvel fogadja Várkonyi a szerződtetési tárgyaláson: „Rendez évadonként egyet, amit én mondok, az elmegy százszor. És rendez egy másikat, amit maga akar, az elmegy hússzor.” (Így is lesz.) Ugyancsak sokatmondó tény, hogy 1978-tól Presser Gábor a Vígszínház zenei vezetője.

³⁵ A rivaldafény árnyékában – A „vágatlan” Luzsnyánszky dosszié (MGP jelentései) 2004, Magyar a magyarért Alapítvány, 45. oldal

A Víg hatvanas-hetvenes éveinek műsorára tekintve megállapítható, hogy Várkonyi színházának nem kell nagyon szigorúan eleget tennie a magyar dráma – szovjet dráma – népi demokratikus dráma – klasszikus dráma bemutatókötelezettségnek. Az első évad Svarc-premierje után a második szezonban Leonyid Leonov *Hóvihar* című darabját maga Várkonyi viszi színre. Mindössze 18 előadást ér meg a produkció, ami látványos bukásnak számít. 1966-ban kortárs szovjet szerző, Eduard Radzinszkij Moszkvában nagy sikerrel futó, *Filmet forgatunk* című művét mutatják be Nádás Gábor–Szenes Iván dalaival, Horvai István rendezésében. Tehetséges fiatal filmrendező a főhős, filmje néhány részletét kifogásolja a minisztérium, gondjai támadnak – hasonló tematika, mint amelyet tíz évvel később Csurka István Eredeti helyszínéből ismerhet meg a Szent István körúti közönség. (Radzinszkij művéből 32, Csurkáéból 104 előadás telik ki.) 1966-tól kezdve Várkonyiék a szovjet drámák bemutatását olyan, „majdnem szovjet”, „szinte szovjet” darabok színrevitelével abszolválják, mint Gorkijtól *A nap fia* (1967, Szinetár Miklós vendégrendezése), vagy éppenséggel Csehov, akinek műveiből emlékezetes trilógia kerekedik ki Horvai István keze nyomán (1970: *Ványa bácsi*, 1972: *Három nővér*, 1974: *Cseresznyés kert*). Viszont amikor Valentyin Katajev vígjátékát, *A kör négyyszögletesítését* készül bemutatni a Víg – meséli Marton –, a próbák harmadik hetében váratlanul letiltják a darabot szovjetellenesség miatt. Várkonyi pár évvel később újra műsorra tűzi, ekkor nincs ellenvetés, létrejöhet a premier s a hat évadra terjedő sikersorozat.

Tudunk olyan színművekről, amelyeket az évadprogram ismertetésekor még bemutatni szándékoztak, azután a premierből nem lett semmi. Az elmaradás okát nem mindig ismerjük. Előfordulhat, hogy a tervezéskor még csak készülőben lévő kortárs magyar dráma nem ütötte meg a mértéket. De bizonyára számos olyan eset is történt, amikor az illetékesek nem adtak zöld utat. Például Gáspár Margit *Ha elmondod, letagadom* című satirikus játékának bemutatóját a Vígszínház kitűzi az 1963/64-es évadra, ám a darab csak 1967-ben kerül közönség elé, Debrecenben, Veszprémben és a Madách Színházban. A mű, bár irodalmi értéke elhanyagolható, mindenesetre aktuális és bátor (esetleg: „bátor”):

Porosd megye székhelyén játszódik, ahol a fiatal doktornő leleplezi a kutatóintézet korrupst és hatalmaskodó igazgató elvtársát. Egy 1964. december 30-i MTI-hír szerint a vígszínház az évad második felére készülve magyar darabokon dolgoznak: ír számukra Boldizsár Iván, Vészi Endre, Thurzó Gábor „felszabadulósát”, Csapó György *Áramszünet* címűt, Róna Tibor modern *Peleskei nótárius*-történetet. Ezek egyike sem lelhető fel utóbb a műsorban.

1965-ben Cseres Tibor *Hideg napokjának* színpadi adaptációjával foglalkoznak, 1966-ban Károlyi Mihály *Ravelskyját* szeretnék játszani. Csurka István *Ki lesz a bálanya?*-premierjére azért nem a Vígben, hanem a Thália Színház Stúdiójában kerül sor 1969-ben, mert ott jóval kevesebb nézőt érhet el. A kultúrpolitika az általa nemkívánatosnak ítélt darabok bemutatásánál gyakran él a láthatás megnehezítésének eszközével. Legyen kis befogadóképességű a nézőtér, esetleg kezdődjön a szokásosnál később az előadás, bonyolítva a közönség hazajutását. (Ezt a módszert még 1986-ban, a *Csirkefej* bemutatásakor is alkalmazzák.) Jellemző például, hogy amikor a Vígszínház 1980-ban, már Várkonyi Zoltán és Örkény István halála után az *In memoriam Ö.I.* című produkciót létrehozta, akkor ez hétfőként, az esti előadás után szerepelhet műsorban. Ugyancsak jellemző Valló Péter elbeszélése: Aczél György korán kelő ember lévén nem szeret sokáig fenn maradni, ezért kér magának egy matiné-előadást, hogy megtekinthesse az *In memoriam Ö.I.*-t. Tipikusnak mondható az is, hogy a kultúrpolitikai döntnök külföldi turnéra utazás előtt ellenőrzi a produkciót. Szakonyi Károly azt az estét említi, amikor az Adáshibát a csehszlovák vendégjáték előtt megnézi Aczél György, Kádár János és felesége társaságában. Kádár – egy 11 évvel ezelőtt megjelent Szakonyi Károly-interjú³⁶ szerint: Kádárné – annyit fűz hozzá a látottakhoz: „Hát mi is így nézzük otthon a tévét”. Aczél ezt mondja, jóváhagyólag: „Nem parabola. Utazhatnak.” .

Az aktuális kultúrpolitikai szélirány nem mindig kiszámítható. Ugyanakkor Valló Péter szerint a hetvenes években elég pontosan lehet tudni, hogy egy-egy

³⁶ Hazafi Zsolt: „Nem lehet nyugdíjba menni” – interjú a hetvenéves Szakonyi Károssal, *Hetek*, 2001. nov. 2.

színdarabból – például Weöres Sándor *Kétfejű fenevadjából* – konkrétan mely sorokat kellene kihúzni ahhoz, hogy játszani engedjék. Olykor lehet eredményesen taktikázni vagy ellenállni. Eörsi István esetében például, akinek *Hordók* című groteszk tragédiáját 1968-ban mutatják be a magyar drámák hete keretében a Pestiben, Horvai István rendezésében. A Tomanek Nándor játszotta főhős, a zsidó művészettörténész 1944-45-ben egy hordóban bujkál, morálfilozófiai síkra emelve rejtőzését; a hordó biztonságában elutasítva a szabadságot. 1973-ban, háromévi nem engedélyezés után Horvai színre viheti a *Széchenyi és az árnyakat*, Várkonyi Zoltánnal a főszerepben. Eörsi István így emlékezik vissza a Vígszínház 100. születésnapjára kiadott ünnepi kötetben: „Várkonyiban akkortájt két lélek lakozott. A zseniális színész örömmel, sőt élvezettel vállalt minden olyan művészi kockázatot, amely alkalmat adott neki arra, hogy alakokat kölcsönözzön egymással ellentétes – komikus és tragikus, groteszk és patetikus, szentimentális és racionális – értékeknek. A színházigazgató viszont irtózott a hivatali konfliktusoktól. A próbafolyamat kezdetén egy minisztériumi tisztviselő felszólította, hogy vegye le a műsorról a darabomat. Várkonyi írásban kérte az utasítást. Írást akkoriban nem szerettek adni ilyesmiről, kiváltképpen, ha nem volt kötelező erejű határozat. (...) Egyszóval folytatódhattak a próbák.”³⁷

A hetvenes években a Vígszínház újszerű, fiatalok által játszott és fiataloknak szóló zenés produkciókkal vívja ki a közönség heves érdeklődését és a kultúrpolitika rosszallását. A Popfesztivál, a kritikák szerint „az első magyar beatmusical” fogadtatása itthon némiképp tanácstalan. Rajk András a *Népszavában* a mű hőseit kárhóztatja. Miről szól a mű? „Háromszázezer és ennél sajnós sokkal több impotensről, tehetetlenről, aki marihuanát szív, lincsel, legyint és világmegváltásról papol. Nyomorult, primitív életformára esküszik, elutazik Woodstockba (a műben Montanába), gyakran a világ legszegényebb országaiba is – a papa pénzén.”³⁸ A *The Times* pedig így számol be: „A produkcióról a leginkább meglepő közlendőnk – eltekintve attól, hogy egyáltalán

³⁷ 100 éves a Vígszínház, 1996, Vígszínház, 104. oldal

³⁸ Rajk András: Képzelt riport..., *Népszava*, 1973. márc. 9.

bemutatták – az, hogy félig sem rossz.” (...) A rossz fele a propagandával feltöltött story vonal.”³⁹ A hivatalos kultúrpolitikát kellemetlenül érinti az előadás iránti rajongás, ezért néhány hónappal a premier után levetetnék a produkciót a Vígszínház műsoráról. Várkonyi azonban a gazdasági sikerre való hivatkozással elhárítja a beavatkozást.

Marton László elárulja, 1975-ben a felszabadulás 30. évfordulója alkalmából készülő Harmincéves vagyok ismeretlen úton-módon jut el a premierig. A főpróbahéten ukáz jön; letiltják a darabot, másnap nem is tartják meg a főpróbát. Majd mégis megérkezik az engedély a premierre. „Az előadás, rácáfolva minden előzetes tamáskodásra, a meglehetősen szürke pesti színházi évad legszínesebb, örömteli eseménye”⁴⁰ – írja Tarján Tamás. Molnár Gál Péter így jellemzi a Víg „gondolati varietéját”: „Báj, kedély, biztonság, állampolgári öntudat, fiatalság, eszes vizsgálódás”⁴¹. Apáti Miklós kritikus azonban hiányérzetét fogalmazza meg: „Közülünk kevesen örökölték vagyont, de összességében mégis örököltünk valamit: vérségi kapcsolatunk van a szocializmus kezdeteivel. Mindebből a vígszínházi vallomás keveset ad. (...) Egészen tárgyyszerűen szólva: a szociális motiváció mozgósító erejét hiányolom ebből a darabból”⁴².

Az Örkény-bemutatók körüli viták A holtak hallgatásával kezdődnek. A Nemeskürthy István *Rekviem egy hadseregért* című könyvéből Örkény István által színre dolgozott mű a II. magyar hadsereg korábban nem emlegetett tragédiáját viszi közönség elé 1973-ban. A színpadi mű, ahogy kritikájában Koltai Tamás megfogalmazza: „Történelmi önismeretre tanít, és szembenézésre avval, amivel szembenézni lelkiismereti kötelességünk.”⁴³ Márpedig ez a fontos gesztus nem sajátja annak a korszaknak (sem). Az Örkény István előszava szerint „a szenvedélyről szóló” Vérrokonok 1974-es bemutatójáról kritikájában Tarján Tamás ezt jegyzi le sejtetően: „A darabot rendező Várkonyi Zoltánt már többször érte az a vád – például a Tiszták vagy a Vendégség kapcsán –, hogy túlzottan és

³⁹ Bart Mills: Popfesztivál – budapesti színházi levél, The Times 1973. júl. 28.

⁴⁰ Tarján Tamás: Boldog születésnapot! Látóhatár 1975. VIII.

⁴¹ Molnár Gál Péter: Harmincéves vagyok, Népszabadság, 1975. márc. 16.

⁴² Apáti Miklós: Harmincéves vagyok, Film Színház Muzsika, 1975. márc. 29.

⁴³ Koltai Tamás: Magyar drámák színháza, 1980 Népművelődési Propaganda Iroda, 137. oldal

megtévesztően egyértelművé teszi, szegényíti az áttételesebb, parabola jellegű műveket. Most bizonyosságát adja, hogy az ilyen típusú alkotások sem idegenek tőle. Nem fosztja meg a nézőket a szabad gondolati utazás örömétől; talán túlzottan is szabadjára enged.”⁴⁴.

A Pisti a vérzivatarbant 1969-ben tűzi műsorra a Vígszínház, ám a darabbal kapcsolatban aggályok merülnek fel. Örkény végigveszi a kifogásokat, amelyeket természetesen nem a színház támaszt, csak közvetít. Ilyeneket például: „A cím nem jó, mert egyenlőségjelet tesz a felszabadulás előtti és utáni helyzet között.” „Pisti nem tud vízen járni – tehát a nép nem képes csodákra.” „A második jelenetnek (Pisti szexuális felvilágosítása) nincs-e valami hátsó gondolata?” „Mit jelképez Rizi? A sugallatai nem a marxizmust jelentik-e?”⁴⁵ És így tovább. Örkény bizonyos változtatásokat végrehajt. A színmű bemutatására mégsem kerülhet sor, egy 1975-ös hivatalos levél megfogalmazása szerint „tisztázatlan eszmeisége miatt”. 1979 januárjában végre javában tart a próbaidőszak, a rendezést azonban a beteg Várkonyi Zoltántól Marton László veszi át. Amikor a bemutatóra sor kerül, Várkonyi már kórházban fekszik. Kazimir Károly így idézi fel ezeket a napokat az 1980-ban megjelent Várkonyi emlékkötetben: „A színháztól 1979. január 1-én ment hivatalosan nyugdíjba. Január 7-én kórházba vonult, állandó telefontájékoztatót adva ismerőseinek, barátainak. Az Örkény-darab színrevitele, a darab körüli izgalmak láthatóan megviselték. A művészetben nincs irgalom. A bírálatok nem vették figyelembe állapotát, az ismert és megszokott hangnemben íródtak.”⁴⁶

Három hónap múlva Várkonyi Zoltán meghal. Ebbe kicsit beleroppan minden munkatársa, kollégája, rendezője, színésze, tanítványa, aki az ő színházi hatósugarában élt és dolgozott.

*

⁴⁴ Tarján Tamás: Százszorszínház, 1983, Magvető Kiadó, 459. oldal

⁴⁵ Örkény István: Drámák, 1983, Szépirodalmi Kiadó, 590. oldal

⁴⁶ Várkonyi Zoltán, szerk.: Szántó Judit, 1980, Magyar Színházi Intézet és Népművelés Propaganda Iroda, 307. oldal

Várkonyi Zoltán halála után Horvai István lett a Vígszínház vezetője. Ő Várkonyi legközelebbi rendezőkollégája, harmonikus szakmai és emberi kapcsolatukból is következik, hogy ő lép a helyébe. Nem kevésbé természetes folytatás, hogy Horvai István után Marton Lászlóé az igazgatói poszt 1985-től. Marton ízlése, színházeszménye, rendezői stílusa nem áll távol Várkonyiétól, aki – ezt többen megerősítik – fiaként szerette Martont. Ugyancsak kézenfekvő, hogy Marton Lászlót 2009-ben Eszenyi Enikő váltja a színház élén.

Várkonyi óta a Vígszínház valamennyi vezetője házon belülről jött. Idegen nem tette be a lábát. Az összes direktor a Szent István körúti teátrumban működött, nevelődött, formálódott, majd folytatta a maga módján az igazgatóelőd munkáját. Az utódlás minden alkalommal törésmentesen, majdhogynem természetes átmenetként zajlott le. Tehát Várkonyi Zoltán még mindig ott van valahol.

Beszélgetőtársak, akiknek köszönöm szépen, hogy megosztották velem emlékeiket:

Sándor Iván író, újságíró, szerkesztő, színházi kritikus, a Film Színház Muzsika munkatársa, majd főszerkesztő-helyettese 1957 és 1989 között

Lenkei Júlia szerkesztő, lánya Lenkei Lajosnak, aki 1962 és 1971 között a Vígszínház igazgatója

Marton László rendező, 1967 óta a Vígszínház tagja, 1985 és 2009 között igazgatója, azóta főrendezője

Valló Péter rendező, 1976 és 1984 között a Vígszínház tagja

Verebes István rendező. Édesapja, Verebes Károly színész 1953 és 1973 között a Vígszínház tagja.

Radnóti Zsuzsa dramaturg, 1963 és 2009 között a Vígszínház tagja

Szakonyi Károly író, Adáshiba című darabját Várkonyi Zoltán rendezésében hat évig játszotta a Pesti Színház

Dobák Lívia dramaturg, 1973 és 1981 között rendezőasszisztens a Vígszínházban

Csákányi Eszter színésznő. Édesapja, Csákányi László színész 1963 és 1971 között a Vígszínház tagja.

Szántó Judit kritikus, műfordító, szerkesztő, dramaturg, az 1970-es évek elején lektor a Vígszínházban

Névmutató

- Ablonczy László, 5
Aczél György, 3, 4, 5, 17, 23, 25
Ádám Ottó, 22
Agárdi Péter, 8
Albee Edward, 16
Apáti Miklós, 27
Bánki Zsuzsa, 11, 15, 16
Bárdy György, 15, 21
Bart Mills, 27
Básti Lajos, 14
Békés Rita, 18
Benkő Gyula, 4, 11, 12, 16, 18
Bereményi Géza, 14
Bessenyei Ferenc, 2
Bilicsi Tivadar, 11, 20
Bodrogi Gyula, 2
Boldizsár Iván, 25
Bond, Edward, 16
Both Béla, 12
Brecht, Bertolt, 20
Brook, Peter, 3
Bulla Elma, 11, 16, 18, 19
Chase, Mary, 12
Csákányi Eszter, 20, 30
Csákányi László, 18, 20
Csapó György, 25
Csehov, Anton, 24
Cseres Tibor, 25
Csuhráj, Grigorij, 17
Csurka István, 12, 13, 14, 24, 25
Czimer József, 4, 6, 11, 23
Darvas Iván, 10, 13, 14, 16, 18, 20, 21
Déry Tibor, 13
Dobák Livia, 18, 30
Dóczi Lajos, 2
Dunai Ferenc, 11, 12
Dürrenmatt, Friedrich, 16
Duvivier, Julien, 15
Eörsi István, 13, 26
Eörsi László, 8
Eszenyi Enikő, 29
Fejér István, 4
Fejes Endre, 14
Fencsik Flóra, 10
Földényi László, 16
Földes Anna, 19
Gaál István, 9
Gáspár Margit, 24
Gervai András, 7
Gombaszögi Ella, 16
Gombos Kati, 2
Gombrowicz, Witold, 16
Görgey Gábor, 16
Gorkij, Makszim, 24
Gosztonyi János, 7
Gyárfás Miklós, 2, 14
Gyimesi Ágnes, 18
György Péter, 9
Halász Judit, 21
Harkányi Endre, 16
Hazafi Zsolt, 25
Hegedűs D. Géza, 10, 21
Horvai István, 11, 12, 16, 17, 20, 22, 26
Hullan Zsuzsa, 17, 21
Ibsen, Henrik, 19
Illyés Gyula, 2, 14
Jancsó Miklós, 9
Jeanson, Henri, 15
Jefremov, Oleg, 17
Jouvet, Louis, 5, 9, 10
Kádár János, 22, 25
Kapás Dezső, 13, 16, 17, 20
Károlyi Mihály, 25
Katona Ferenc, 4
Kazimir Károly, 4
Kern András, 16, 21
Koltai Tamás, 13, 14, 27
Koós Olga, 19
Kundera, Milan, 16
Kútvölgyi Erzsébet, 21
Latinovits Zoltán, 11, 16, 18, 20
Leacock, Stephen, 2
Lenkei Júlia, 5
Lenkei Lajos, 2, 4, 5, 6, 10, 30

Leonov, Leonyid, 24
Ljubimov, Jurij, 17
Lőkös Ildikó, 7
Lukács Sándor, 21
Mádi Szabó Gábor, 11, 18, 19
Makai Péter, 11
Makrai Pál, 18
Marton László, 2, 5, 6, 13, 14, 16,
17, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 30
Máté Lajos, 7
Mátrai-Betegh Béla, 11
Mesterházi Lajos, 4, 12
Miller, Arthur, 16
Molière, 9
Molnár Ferenc, 10
Molnár Gál Péter, 15, 20, 23, 27
Molnár Tibor, 7, 16
Mrožek, Sławomir, 22
Nádas Gábor, 24
Nánay István, 3
O'Neill, Eugene, 15
Obrazcova, Jelena, 17
Örkény István, 12, 14, 22, 25, 27, 28
Paál István, 22
Páger Antal, 11, 16, 18
Pálos György, 18, 20
Pándy Lajos, 6, 18
Páskándi Géza, 14
Pethes Sándor, 16
Pogonyi Lajos, 17
Pozsgay Imre, 17
Presser Gábor, 14, 23
Radnóti Zsuzsa, 3, 12, 13, 23, 30
Radzinszkij, Eduard, 24
Rajk András, 26
Rajkin, Arkagyij, 17
Révész Sándor, 5
Robert, Jacques, 15
Róna Tibor, 25
Ruszt József, 3
Ruttkai Éva, 10, 11, 12, 14, 15, 17,
18, 20, 21
Sándor Iván, 4, 5, 30
Sartre, Jean-Paul, 16
Sennyei Vera, 16
Sinkovits Imre, 2
Somló István, 2, 4
Somogyvári Rudolf, 15, 18
Sükösd Mihály, 13
Sulyok Mária, 18, 19, 21
Svarc, Jevgenyij, 11, 24
Szabó György, 13
Szabó István, 9
Szabó Sándor, 16
Szakáts Miklós, 6, 7, 11, 16, 18
Szakonyi Károly, 12, 14, 19, 25, 30
Szántó Judit, 28, 30
Szatmári Liza, 17
Szegedi Erika, 21
Székely Gábor, 3, 19
Szenes Iván, 24
Szinetár Miklós, 24
Szőnyei Tamás, 12
Sztankay István, 2
Tahi Tóth László, 21
Tarján Tamás, 27, 28
Thurzó Gábor, 12, 25
Tolnay Klári, 4
Tomanek Nándor, 15, 16, 26
Tordy Géza, 19
Tóth Dezső, 22
Valló Péter, 5, 10, 14, 22, 23, 25, 30
Venczel Vera, 21
Vercors, 16
Verebes István, 6, 30
Vészi Endre, 25
Weingarten, Romain, 14
Weöres Sándor, 26
Williams, Tennessee, 16
Zsámbéki Gábor, 3

Melléklet

A Vígszínház 1962. szeptember 26. és 1979. május 19. közötti bemutatói a színház évadkönyvei alapján.

Az évadok száma azt jelzi, hogy a produkció hány szezonon át volt műsoron. A következő rubrikában az össz-előadásszám szerepel.⁴⁷

Bemutató időpontja	Bemutató helye	Szerző	Cím	Rendező	Évadok száma	Előadások száma
1962. IX. 26.	Vígszínház	Robert, Jacques–Duvivier, Henri– Jeanson, Julien	Különös találkozó	Várkonyi Zoltán	1	48
1962. X. 8.	Vígszínház	Dunai Ferenc	A nadrág	Horvai István	4	90
1962. XI. 17.	Vígszínház	Thurzó Gábor	Záróra	Horvai István	2	44
1963. I. 27.	Vígszínház	Shakespeare, William	Rómeó és Júlia	Várkonyi Zoltán	2	72
1963. II. 22.	Vígszínház	Mesterházi Lajos	Az ártatlanság kora	Horvai István	2	31
1963. III. 21.	Vígszínház	Chase, Mary	Barátom, Harvey	Várkonyi Zoltán	2	42
1963. V. 16.	Vígszínház	Svarc, Jevgenyij	Az árnyék	Makai Péter m. v.	2	29
1963. IX. 26.	Vígszínház	Thurzó Gábor	Hátsó ajtó	Horvai István	2	85
1963. X. 29.	Vígszínház	O'Neill, Eugene	Amerikai Elektra	Várkonyi Zoltán	3	92
1963. XII. 19.	Vígszínház	Molnár Ferenc	Az ördög	Horvai István	2	66
1964. I. 24.	Vígszínház	Gow, James–D'Usseau, Armand	Mélyek a gyökerek	Várkonyi Zoltán	2	58
1964. III. 19.	Vígszínház	Leonov, Leonyid	Hóvihar	Várkonyi Zoltán	1	18
1964. IV. 30.	Vígszínház	Dunai Ferenc	Az asszony és pártfogói	Horvai István	2	44
1964. X. 3.	Vígszínház	Csurka István	Színhős	Both Béla m. v.	1	36
1964. XI. 5.	Vígszínház	Horvai István	Karenina Anna	Horvai István	2	80
1964. XII. 22.	Vígszínház	Vercors	Zoo, avagy az emberbarát gyilkos	Várkonyi Zoltán	1	46

⁴⁷ Az 1978/79-es évad repertoár-előadásainak adatai hiányosak. Ott a megelőző és rákövetkező évadban feltüntetett össz-előadásszámok különbsége alapján határoztam meg az adatot. Az előadásszámok a tájéloadásokat és a vendégjátékokat nem tartalmazzák. A felújításokat külön nem jelöltem.

Bemutató időpontja	Bemutató helye	Szerző	Cím	Rendező	Évadok száma	Előadások száma
1965. II. 11.	Vígyszínház	Kundera, Milan	Zárt ajtók mögött	Kapás Dezső	1	25
1965. II. 27.	Vígyszínház	Thomas, Robert	Szegény Dániel	Várkonyi Zoltán	3	129
1965. IV. 3.	Vígyszínház	Miller, Arthur	Közjáték Vichyben	Horvai István	2	42
1965. V. 20.	Vígyszínház	Csiky Gergely	Az udvari kalap (A nagyatermett)	Várkonyi Zoltán	2	37
1965. IX. 16.	Vígyszínház	Ibsen, Henrik	John Gabriel Borkman	Horvai István	1	39
1965. X. 15.	Ódry Színpad	Csurka István	Az idő vasfoga	Várkonyi Zoltán	3	107
1965. X. 28.	Vígyszínház	Dosztoevszkij, Fjodor–Müller Péter–Kapás Dezső	A Karamazov testvérek	Kapás Dezső	1	34
1965. XII. 3.	Vígyszínház	Dürrenmatt, Friedrich	A fizikusok	Horvai István	2	85
1965. XII. 10.	Ódry Színpad	Shaw, George Bernard	Az orvos dilemmája	Bozóky István m. v.	1	38
1966. I. 28.	Vígyszínház	Euripidész–Sartre, Jean-Paul	Trójai nők	Vámos László m. v.	1	37
1966. III. 17.	Vígyszínház	Molnár Ferenc	A testőr	Várkonyi Zoltán	6	149
1966. IV. 1.	Ódry Színpad	Achard, Marcel	Leon és Noël	Kapás Dezső	2	80
1966. V. 18.	Vígyszínház	Radzinszkij, Eduard	Filmet forgatunk	Horvai István	2	32
1966. IX. 9.	Vígyszínház	Heltai Jenő	A néma levente	Benedek Árpád m. v.	2	64
1966. X. 7.	Vígyszínház	Shisgal, Murray	Szerelem, ó!	Várkonyi Zoltán	5	99
1966. X. 14.	Ódry Színpad	Huxley, Aldous	Mona Lisa mosolya	Horvai István	1	47
1966. XI. 11.	Vígyszínház	Brecht, Bertolt	Egy fő az egy fő	Kapás Dezső	1	28
1966. XII. 20.	Vígyszínház	Thurzó Gábor	Az ördög ügyvédje	Horvai István	2	63
1966. XII. 22.	Ódry Színpad	Inge, William	Egy éjszaka Kansasban	Dobai Vilmos m. v.	1	31
1967. II. 3.	Vígyszínház	Williams, Tennessee	Macska a forró tetőn	Horvai István	4	120
1967. III. 17.	Vígyszínház	Rostand, Edmond	Cyrano de Bergerac	Egri István m. v.	2	53
1967. III. 22.	Ódry Színpad	Knott, Frederick	Éjszakai telefon	Kapás Dezső	2	75
1967. V. 24.	Vígyszínház	Feydeau, George	Egy hölgy a Maximból	Várkonyi Zoltán	3	86

Bemutató időpontja	Bemutató helye	Szerző	Cím	Rendező	Évadok száma	Előadások száma
1967. IX. 30.	Pesti Színház	Gogol, Nyikolaj–Luneau, Sylvie–Coggio, Roger–Czímer József	Egy örült naplója	Horvai István	11	453
1967. X. 5.	Vígszínház	Gorkij, Makszim	A nap fiai	Szinetár Miklós m. v.	1	37
1967. X. 6.	Pesti Színház	Weingarten, Romain	A nyár	Várkonyi Zoltán	2	57
1967. XI. 16.	Pesti Színház	Jellcoe, Ann	A trükk	Kapás Dezső	2	57
1967. XI. 17.	Vígszínház	Békeffi István	Egy asszonygyilkos vallomása	Várkonyi Zoltán	1	48
1967. XII. 29.	Vígszínház	De Fillippo, Eduardo	A komédia bosszúja - A cilinder	Marton László	1	36
1968. I. 6.	Vígszínház	Simon, Neil	Furcsa pár	Várkonyi Zoltán	9	332
1968. III. 15.	Vígszínház	Rejnus, Milos–Renc, Václáv	Királygyilkosság	Horvai István	1	23
1968. III. 29.	Pesti Színház	Dóczi Lajos	A csók	Marton László	4	102
1968. IV. 26.	Vígszínház	Shakespeare, William	Vízkereszt, vagy amit akartok	Kapás Dezső	2	32
1968. V. 23.	Vígszínház	Sartre, Jean-Paul	Altona foglyai	Horvai István	2	34
1968. IX. 26.	Vígszínház	Tabi László	Spanyolul tudni kell	Marton László	2	86
1968. X. 4.	Pesti Színház	Eörsi István	Hordók	Horvai István	1	28
1968. XI. 15.	Vígszínház	Krúdy Gyula	A vörös postakocsi	Kapás Dezső	3	106
1968. XI. 28.	Pesti Színház	Strindberg, August	Haláltánc	Horvai István	1	49
1969. I. 30.	Vígszínház	Bruckner, Ferdinand	Angliai Erzsébet	Várkonyi Zoltán	2	59
1969. II. 4.	Pesti Színház	Kesselring, Joseph	Arzén és levendula	Kapás Dezső	2	75
1969. III. 18.	Vígszínház	Sükösd Mihály	A kívülálló	Várkonyi Zoltán	1	33
1969. IV. 2.	Pesti Színház	Szabó György	Szekrénybe zárt szerelem	Marton László	2	32
1969. IV. 29.	Vígszínház	Miller, Arthur	Alku	Kapás Dezső	3	49
1969. VI. 1.	Vígszínház	Molnár Ferenc	Játék a kastélyban	Benkő Gyula	2	44
1969. X. 7.	Vígszínház	Ibsen, Henrik	Solness építőmester	Várkonyi Zoltán	1	34
1969. XI. 1.	Pesti Színház	Thurzó Gábor	Meddig lehet angyal valaki	Marton László	1	35
1969. XI. 14.	Vígszínház	Déry Tibor	Tükör	Kapás Dezső	1	30
1969. XII. 31.	Vígszínház	Maugham, Somerset	Színház	Marton László	2	49

Bemutató időpontja	Bemutató helye	Szerző	Cím	Rendező	Évadok száma	Előadások száma
1970. I. 23.	Pesti Színház	Shaw, George Bernard	A hős és a csokoládékaton	Kapás Dezső	2	61
1970. IV. 3.	Vígyszínház	Csehov, Anton	Ványa bácsi	Horvai István	2	51
1970. IV. 10.	Pesti Színház	Gyárfás Miklós	Játszik a család	Bozóky István m. v.	2	32
1970. V. 21.	Vígyszínház	Szabó György	Napóleon és Napóleon	Marton László	2	22
1970. V. 23.	Pesti Színház	Szakonyi Károly	Adáshiba	Várkonyi Zoltán	6	191
1970. V. 30.	Vígyszínház	Barta Lajos	Szerelem	Kapás Dezső	2	35
1970. IX. 11.	Vígyszínház	Pirandello, Luigi	IV. Henrik	Várkonyi Zoltán	1	54
1970. X. 22.	Pesti Színház	Edlis, Juliu	Hol van a testvéred, Ábel?	Horvai István	1	27
1970. X. 29.	Vígyszínház	Illyés Gyula	Tiszták	Várkonyi Zoltán	1	40
1970. XII. 17.	Vígyszínház	Simon, Neil	Hotel Plaza	Marton László	2	87
1970. XII. 18.	Pesti Színház	Gyurkovics Tibor	Az öreg	Kapás Dezső	2	43
1971. II. 26.	Vígyszínház	O'Neill, Eugene	Eljő a jeges	Horvai István	2	41
1971. III. 4.	Pesti Színház	Örkény István	Macskajáték	Székely Gábor m. v.	11	364
1971. IV. 17.	Vígyszínház	Horváth, Ödön von	Mesél a bécsi erdő	Kapás Dezső	1	23
1971. V. 5.	Pesti Színház	Coward, Noël	Vidám kísértet	Várkonyi Zoltán	6	166
1971. V. 14.	Vígyszínház	Williams, Tennessee	Nyár és füst	Marton László	2	29
1971. IX. 9.	Víg Stúdió	Nichols, Peter	Tojás Joe halálának egy napja	Kern András	1	10
1971. X. 15.	Vígyszínház	Feydeau, George	Bolha a fülbe	Marton László	7	181
1971. X. 22.	Pesti Színház	Sarkadi Imre	Ház a város mellett	Horvai István	2	33
1971. XII. 3.	Vígyszínház	García Lorca, Federico	Donna Rosita, avagy virágnyelv	Kapás Dezső	1	32
1971. XII. 29.	Pesti Színház	Páskándi Géza	Vendégség	Várkonyi Zoltán	2	40
1972. II. 18.	Vígyszínház	Galambos Lajos	Fegyverletétel	Székely Gábor m. v.	2	23
1972. III. 8.	Vígyszínház	Albee, Edward	Érzékeny egyensúly	Horvai István	2	35
1972. III. 16.	Pesti Színház	Tersánszky Józsi Jenő	Viszontlátásra, drága	Marton László	2	30
1972. V. 18.	Pesti Színház	Gyurkovics Tibor	Nagyvizit	Kapás Dezső	3	59
1972. V. 25.	Vígyszínház	Szomory Dezső	Bella	Marton László	2	47
1972. X. 11.	Vígyszínház	Csehov, Anton	Három nővér	Horvai István	3	60
1972. XI. 16.	Vígyszínház	Molnár Ferenc	Liliom	Kapás Dezső	1	38
1972. XI. 17.	Pesti Színház	Katajev, Valentyin	A kör négyszögesítése	Marton László	6	147
1972. XII. 29.	Vígyszínház	Ayckbourn, Alan	Keresztül-kasul	Kern András	2	50

Bemutató időpontja	Bemutató helye	Szerző	Cím	Rendező	Évadok száma	Előadások száma
1973. I. 19.	Pesti Színház	Örkény István–Nemeskürthy István	A holtak hallgatása	Várkonyi Zoltán	2	59
1973. III. 2.	Vígszínház	Déry Tibor–Presser Gábor–Adamis Anna–Pós Sándor	Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról	Marton László	11	386
1973. III. 24.	Vígszínház	Vampilov, Alekszandr	Angyali történet	Horvai István	2	32
1973. IV. 20.	Pesti Színház	Ginzburg, Natalia	A hirdetés	Lengyel György m. v.	6	146
1973. IX. 18.	Vígszínház	Frisch, Max	Don Juan avagy a geometria szerelme	Kapás Dezső	1	40
1973. X. 19.	Pesti Színház	Eörsi István	Széchenyi és az árnyak	Horvai István	1	38
1973. XI. 3.	Vígszínház	Molière	A nők iskolája	Marton László	2	55
1974. I. 24.	Vígszínház	Csehov, Anton	Cseresznyés kert	Horvai István	3	59
1974. II. 1.	Pesti Színház	Rabe, David	Bot és gitár	Kapás Dezső	3	72
1974. III. 20.	Vígszínház	Obaldia, Rene de	Vadnyugati szél	Sík Ferenc m. v.	1	23
1974. III. 28.	Pesti Színház	Örkény István	Vérrokonok	Várkonyi Zoltán	3	65
1974. V. 9.	Vígszínház	Buero Vallejo, Antonio	Az értelem álmai	Marton László	2	34
1974. X. 4.	Pesti Színház	Nicolai, Aldo	Hárman a padon	Kapás Dezső	4	132
1974. X. 18.	Vígszínház	Shakespeare, William	Antonius és Cleopatra	Vámos László m. v.	2	50
1974. XII. 20.	Vígszínház	Gorkij, Makszim	Barbárok	Horvai István	2	42
1975. II. 7.	Pesti Színház	Gyurkovics Tibor	Csóka-család	Kapás Dezső	2	36
1975. III. 14.	Vígszínház	Bereményi Géza–Kern András–Marton László–Radnóti Zsuzsa–Adamis Anna–Presser Gábor	Harmincéves vagyok	Marton László	7	184
1975. V. 15.	Vígszínház	Goldoni, Carlo	Nyarlalni mindenáron	Lengyel György m. v.	2	32
1975. V. 21.	Pesti Színház	Rolland, Romain	A szerelem és a halál játéka	Horvai István	2	45
1975. XI. 14.	Pesti Színház	Plenzdorf, Ulrich	Az ifjú W. újabb szenvedései	Marton László	1	42
1975. XI. 21.	Vígszínház	Shaw, George Bernard	Szent Johanna	Szinetár Miklós m. v.	3	90

Bemutató időpontja	Bemutató helye	Szerző	Cím	Rendező	Évadok száma	Előadások száma
1976. I. 22.	Pesti Színház	Csurka István	Eredeti helyszín	Horvai István	3	104
1976. II. 5.	Vígszínház	Krúdy Gyula–Kapás Dezső	Rezeda Kázmér szép élete	Kapás Dezső	3	60
1976. IV. 29.	Pesti Színház	Gyurkovics Tibor	Kreutzer szonáta	Horvai István	1	34
1976. V. 7.	Vígszínház	Goldoni, Carlo	Mirandolina	Marton László	3	67
1976. X. 1.	Pesti Színház	Déry Tibor	Kedves bópeer...!	Kapás Dezső	4	102
1976. X. 22.	Vígszínház	García Lorca, Federico	Bernarda Alba háza	Várkonyi Zoltán	2	51
1976. XI. 11.	Vígszínház	Bond, Edward	Fej vagy írás	Valló Péter	1	31
1976. XII. 16.	Pesti Színház	Hernádi Gyula	Királyi vadászat	Marton László	5	172
1977. II. 11.	Vígszínház	Csurka István	Versenynap	Horvai István	2	42
1977. II. 25.	Pesti Színház	Hacks, Peter	Lotte	Valló Péter	4	135
1977. IV. 22.	Vígszínház	Wasserman, Dale–Kesey, Ken	Kakukkfészek	Kapás Dezső	6	166
1977. X. 1.	Pesti Színház	Druce, Jan	Ami a legszentebb	Horvai István	1	52
1977. XI. 12.	Vígszínház	Fejes Endre–Presser Gábor	Jó estét nyár, jó estét szerelem	Marton László	5	105
1977. XII. 16.	Pesti Színház	O'Neill, Eugene	Utazás az éjszakába	Horvai István	1	40
1977. XII. 31.	Vígszínház	Vega, Lope de	Valencia bolondjai	Kapás Dezső	1	31
1978. I. 4.	Pesti Színház	Pinter, Harold	A gondnok	Valló Péter	1	37
1978. I. 26.	Vígszínház	Dosztojevszkij, Fjodor–Karjakin, Jurij–Ljubimov, Jurij	Bűn és bűnhődés	Jurij Ljubimov m. v.	4	96
1978. V. 4.	Vígszínház	Molnár Ferenc	Az üvegcipő	Kapás Dezső	3	67
1978. IX. 15.	Pesti Színház	Weingarten, Romain	A nyár	Várkonyi Zoltán	3	50
1978. XI. 3.	Vígszínház	Gombrowicz, Witold	Operett	Valló Péter	2	52
1978. XI. 10.	Pesti Színház	Bereményi Géza	Légköbméter	Marton László	2	57
1978. XII. 21.	Vígszínház	Csurka István	Házmestersirató	Horvai István	5	158
1979. I. 20.	Pesti Színház	Örkény István	Pisti a vérzivatarban	Várkonyi Zoltán	4	111
1979. III. 9.	Vígszínház	Shakespeare, William	Minden jó, ha a vége jó	Valló Péter	3	67
1979. V. 16.	Vígszínház	Heller, Joseph	A 22-es csapdája	Kapás Dezső	3	88
1979. V. 19.	Pesti Színház	Williams, Tennessee	Orfeusz alászáll	Ruszt József m. v	4	78